
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕНАЛЕЖНІ РОЗРАХУНКИ ПЛАСТИКОВИМИ КАРТКАМИ

Харенко Ольга Олександрівна
студентка 3-го курсу Інституту прокуратури та слідства
Одеської національної юридичної академії

Пластикова картка у світі вже давно є важливим інструментом не тільки банківської системи, але і буденного життя. Нашій країні, яка за останнє десятиріччя все активніше «стукає в двері» цивілізованих країн, настав час познайомитися з цим «інструментом» не тільки у великих містах, але і на теренах України.

Ст. 1 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 року N 2346 дає нам визначення тільки поняття платіжної картки як спеціального платіжного засобу в вигляді емітованої в установленому законодавством порядку пластикової чи іншого виду картки, що використовується для ініціювання переказу коштів з рахунка платника або з відповідного рахунка банку з метою оплати вартості товарів і послуг, перерахування коштів зі своїх рахунків на рахунки інших осіб, отримання коштів у готівковій формі в касах банків через банківські автомати, а також здійснення інших операцій, передбачених відповідним договором.[2]

Цивільно-правова відповідальність суб'єктів є самостійним і необхідним елементом розрахункових правовідносин. Обмеженість і, тим паче, її відсутність не погоджується з основними принципами цивільного права. Докорінні зміни економічної та політичної систем держави потребують нових підходів до рішення проблем розрахункових відносин, як загалом, так і питань відповідальності.

Загальним, для виділення в якості критерію, який би відрізняв міру цивільно-правової відповідальності від інших засобів захисту порушеного цивільного права є поява у правопорушника несприятливих майнових наслідків. Ці наслідки можуть відобразитися, з однієї сторони, в будь-якому зменшенні майна, яке знаходилося у правопорушника в момент, коли притягують до відповідальності і з другої сторони, покладення на правопорушника нового чи додаткового цивільного зобов'язання.[4]

Але відшкодування збитків не завжди дієва форма відповідальності, що підштовхує до пошуку більш дієвих засобів захисту прав клієнтів. До таких засобів можна віднести інші форми відповідальності, такі як неустойка, штраф, пеня. Ці форми відповідальності деякі автори об'єднують в єдину групу - «штрафні санкції».[4]

Цивільний кодекс України приділяє недостатньо уваги загальним положенням про розрахунки, в результаті цього за рамками залишилося багато аспектів, зокрема питання відповідальності за порушення розрахункових операцій.

Однією з проблем є відсутність регламентації правових зв'язків всіх учасників розрахункових операцій. Тому є доцільним доповнення ЦК статтею в якій будуть закріплені і визначені правові зв'язки між учасниками розрахункових операцій, банком і отримувачем грошових коштів; між платником і виконавцем банком. Між цими особами відсутні і договірні відносини, однак, це не означає відсутності правового зв'язку між цими особами. При виявленні факту порушення учасника операції, потерпілий має право притягнути до відповідальності банк платника. В свою чергу, у платника чи отримувача коштів повинно бути право за своїм вибором пред'явити вимоги до одного чи декількох банків, які приймають участь в операції.

Наявність закріпленого прямого механізму відповідальності буде прияти прискоренню судового провадження цих категорій справ, що безумовно, в інтересах отримувача грошових коштів.

Ще однією «живою» проблемою є відсутність в Цивільному кодексі порядку розподілення збитків, які виникли з причин, які не залежать від банку і його клієнта. Банк, як суб'єкт підприємницької діяльності, відповідає незалежно від вини. Але це не повинно означати покладення на банк збитків абсолютно у всіх випадках. Якщо збитки виникли внаслідок непереборної сили, випадку, обставин, покладення їх на одну із сторін буде несправедливим. Також неправильним буде повне звільнення банку від збитків, які виникли внаслідок вказаних обставин. Відсутність положень в ЦК про розподілення збитків, в результаті впливу названих обставин, банки включають у договір з клієнтом правила про звільнення банку від відповідальності за збитки, які спричинені вище вказаними обставинами.

Для вирішення ситуацій, при яких збитки виникли в силу непереборних обставин, слід у якості загального встановити правило про локалізацію збитків. Це правило (принцип локалізації збитків) полягає в тому, що збитки, які настали в результаті цих обставин, покладаються на ту сторону, у якої вони виникли. При виникненні збитків за вказаними причинами, особа, у якої вони виникли, не має права вимагати їх витребування, також і в судовому порядку.

Постала необхідність регламентації порядку розподілення збитків, в результаті навмисних дій чи грубої необережності клієнта банку. Тому необхідно закріпити наступне: банк звільняється від обов'язку відшкодувати збитки, які виникли при здійсненні розрахункових операцій за допомогою викрадених, утрачених документів, використання піддробленої банківської картки, інших протиправних дій третіх осіб, якщо буде встановлено, що при появі таких збитків є вина клієнта в формі умислу чи грубої необережності.

Розрахункові відносини банківськими картками існують більше десяти років, але достатнього правового регулювання не отримали. На сучасному етапі до джерел правового регулювання розрахунків форми, яку розглядаємо, відносять загальні положення ЦК і Положення Національного банку України «Про впровадження пластикових карток міжнародних платіжних систем у розрахунках за товари, надані послуги та при видачі готівки.»

З метою оптимізації розрахункової діяльності, ліквідації недоліків регулювання системи розрахунків представляє доцільним встановити пріоритет законодавчого регулювання над підзаконними актами. В зв'язку з цим необхідно створити спеціальні закони, які б регулювали розрахунки в Україні, а не акти Національного банку України, які нині фактично замінюють норми закону. Колізії норм актів Національного банку України і норм ЦК, законів, які регулюють банківську діяльність, роблять правову регламентацію розрахунків, не ефективна. Правила здійснення розрахункової діяльності, такі як порядок і строки проведення розрахункових операцій; права і обов'язки учасників цих операцій, вимоги і порядок притягнення до відповідальності – предмет правового регулювання ЦК і спеціальних законів. У випадку, якщо акти Національного банку змінюють чи доповнюють норми ЦК, норми спеціальних законів, або не відповідають їм, у відношенні вказаних вище аспектів розрахункової діяльності – банки не мають права вимагати виконання приписів даних актів від своїх клієнтів.

У цій роботі проведений аналіз проблем, які виникають при розрахунках банківськими картками, з притягненням учасників розрахункових правовідносин до відповідальності, в результаті якої треба зробити висновок про те, що сформувався необхідність детального правового регулювання даної форми розрахунків на законодавчому рівні. Правове регулювання розрахунків з використанням банківських карток повинно здійснюватися спеціальним законом.

Література

1. Цивільний кодекс України. – Х.: ТОВ «Одіссей», 2008. – 424 с.
2. Закон України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 5 квітня 2001 року №2346. – Відомості Верховної Ради України. – 2001. - № 27-28.
3. Постанова Правління Національного Банку України від 19 квітня 2005 року
4. Актуальные проблемы гражданского права : Сборник статей. Вип.4 / Под ред. проф. М. И. Брагинского. – М.: Издат. НОРМА, 2002. – 432с.

ВЕРХОВЕНСТВО ПРАВА ТА ПРОБЛЕМАТИКА СИСТЕМИ РЕЧОВИХ ПРАВ

*Харченко Георгій Георгійович,
юридичний факультет*

*Навчально-наукового інституту права та психології
Київського національного університету внутрішніх справ,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін,
кандидат юридичних наук*

Реалізація записаного у ст. 8 Конституції України принципу верховенства права у приватноправовій сфері повинна базуватися на закріпленні в цивільному законодавстві широкої концепції речового права та його системи [1]. Взаємозв'язок між цими елементами обумовлений єдиним корінням – природою людини. Загальновідомо, що принцип верховенства права слід відрізнити від принципу верховенства закону, адже історичний досвід доводить, що положення закону іноді можуть порушувати фундаментальні права людини, вступаючи тим самим в протиріччя зі змістом принципу верховенства права, що базується, як відомо, на визнанні за людиною так званих природних прав. До останніх представники школи природного права зокрема відносять і право власності.

Право власності сьогодні, по суті, є єдиним правом, речово-правова природа якого у наукових колах не заперечується, а відтак проблематика системи речових прав при визначенні елементів цієї системи може мати безпосередній вплив на дієвість принципу верховенства права у реальному житті суспільства та держави. Цей взаємозв'язок стає особливо зрозумілим, якщо розглянути його у контексті так званої широкої концепції речового права, до якої, зокрема, включаються й особисті немайнові права людини. Ще у своїй праці „Філософія права” німецький філософ Гегель зазначав, що особисте право по суті є речовим, якщо річ в загальному сенсі цього слова розуміти як зовнішнє по відношенню до свободи, те зовнішнє, до якого відноситься наше тіло, наше життя. Звідси ним робився висновок, що і право особистості, і право сімейне також є речовим правом [2, 100].

І дійсно, витоки речового права уходять своїм корінням у додержавницьку епоху, пов'язуючи факт існування речового права з фактом існування самої людини як такої. Для прадавньої людини володіти річчю одночасно означало і бути його власником, від цього багатою мірою залежало питання її фізичного виживання, що, звичайно, безпосередньо вказує на єдину природу речових та особистих немайнових прав, тобто прав людини.

Тільки з моменту виникнення держави, коли відносини власності попали під правове регулювання норм права, володіння та власність стали розмежовуватися.